

Annie Besant

RODOSLOVLJE ČOVJEKA

EROS = FOHAT

Usporedba između **Fohata** u nemanifestiranim stanjima jednog univerzuma (**Pralaya**) i Fohata u manifestaciji (**Manvantra**) s Erosom i Kupidom baca zanimljivo svjetlo na grčku mitologiju. Cupido je bio blještavi krilati bog ljubavi u starom Rimu, a prije toga je u Grčkoj pod imenom Eros gledan na isti način i to uvijek u vezi sa svojom majkom Venus (Afrodita), boginjom ljubavi. Božanstvo, prikazivano s lukom i strijelom, čije se strijele odapinju da bi pogađale ljude i bogove, postupno se dovodi u vezu sa željama. No u početku je Eros bio nešto sasvim drugo. U najstarijoj grčkoj kozmogoniji Eros je bio trećim članom jednog starog trojstva: ostala dva člana su bili Kaos i Gaia. U toj je trijadi Eros predstavljao Fohat. Jer, strijele Erosa su probijale (kao što kaže mitološka predaja) sve stvari i ispunjavale ih životom i radošću. U ezoterijskoj filozofiji to znači da Fohat svaku Monadu prožima Jednim Životom. Drugi član tog starog trojstva Gaia je imala značenje "prapočetne materije", dok je Kaos imao isto značenje kao Chaino (riječ Chaos dolazi od grčke riječi Chaino), a misli se na "prazninu" ili veliku dubinu. Taj izraz ima isto značenje kao Ain Soph, bezgranično ili PROSTOR. On, naravno, nema uobičajeno značenje koje se pridaje riječi Kaos – "nered" ili "pometnja". Jer u tom najranijem trojstvu imaju Kaos (ili bolje Chaino), Gaia i Eros isto značenje kao Parabrahman, Mulaprakriti i Fohat. Oni dakle reprezentiraju stadije predmanifestacije jednog univerzuma.

Jedna druga kozmogonija trojstvo označava kao vezu Erebusa, Gaia i Eros. Erebus (grčki Erebus) izvorno znači tamu odnosno odsutnost svjetlosti, što je jedan aspekt Pralaya: prije nego dođe svjetlo. U kasnijoj mitologiji Erebus se označava kao mjesto između Zemlje i Hadesa, a Gaia dobija značenje Zemlje ili boginje Zemlje. U slijedećem citatu, koji se bavi djelatnošću Fohata, primjećujemo da se Erebus i Nox (noć) spominju kao izdanci Kaosa. U kasnijim mitološkim pričama se Gaia i Uranos (Zemlja i Nebo) također spominju kao potomci Kaosa, a Gaia je predstavljena kao supruga božanstva Uranos.

Napokon članovi trojstva dobivaju imena Uranos, Gaia i Eros (Nebo, Zemlja i Ljubav) i time gube svoje ezoterijsko značenje.

"... prema ezoterijskoj interpretaciji Nebo i Zemlja stvoreni su kasnije (poslije Anđela), kada se iz drugog Principa ili Logosa razvilo stvaralačko božanstvo."¹

Treba misliti na to da su sve mitologije podložne modifikacijama. To se može vidjeti u Egipatskoj teogoniji kao i u Hindu-mitologiji, u kojoj postoji razlika između božanstava u "Rig-Vedi" i istih božanstava u Puranama. Isto se dogodilo u Grčkoj, naročito u slučaju Erosa. Kasniji dodaci koji su se pojavili u vezi s Kupidom bili su krajnje različiti od prve predstave Erosa i nedostajalo je prvobitno značenje.

U citatu koji slijedi i koji opisuje djelatnost Fohata tijekom manifestacije spominje se jedan "mistični nadosjetilni akt" i odašiljanje stvaralačke zrake. To je ključ veze Erosa (u njegovom prvobitnom značenju) s Fohatom.

U "Rig-Vedi" postoji slična ideja. Kama ili Kamadeva, prikazan kao bog želja, opisuje se kao Aja, nerođen, kao prva manifestacija JEDNOG. Tada se u njemu kao prvo javila – želja. To je bila praklica duše (naravi, karaktera) koju su mudraci tražili svojim intelektom i koju su našli u svojim srcima u obliku snage koja povezuje bitak s ne-bitkom (II, 612). To spaja Kamu sa sposobnostima Fohata. Jedan opis Kame u Rig-Veda "daje osnovni ton onome što predstavlja. Kama je prva svjesna i sveobuhvatna želja za univerzalnim dobrom i ljubavlju: to je prvi osjećaj za bezgraničnu samilost i milosrđe za sve što živi i osjeća, i čemu je potrebna pomoć i ljubaznost; nastaje u svijesti stvaralačke JEDNE SNAGE, čim ona stupi u život i postojanje kao zraka Apsolutnog." (H.P.B. "Occult Glossary", str. 170-171).

Citat se bavi djelatnošću Fohata i započinje opisom uvjeta za predmanifestaciju (Pralaya). Obratimo pažnju na preobrazbu Fohata kada dolazi do buđenja Manvantara iz Pralaye, kada se "pojavi božanski sin", što je identično s Trećim Logosom.

"Fohat još nema nikakve veze s Kozmosom, jer ovaj još nije rođen, a bogovi još spavaju u krilu "Otac-Majke" (ekvivalent Svabhavatu. Otac-Majka je izraz koji se koristi u Stanzama Dzyan). To je jedna apstraktna filozofska ideja. On sam još ništa ne stvara: on je samo ona potencijalna stvaralačka snaga, kroz čije djelovanje se noumenon svih budućih fenomena, da tako kažemo, dijeli, da bi se u jednom mističnom, najosjetilnom aktu opet ujedinio i odaslao stvaralačku zraku. Kada se pojavi "Božanski sin", Fohat postaje pokretačka snaga, djelatna snaga koja na kozmičkom planu čini da iz JEDNOG postaje DRUGI i TREĆI. Trostruki Jedan diferencira se u mnoge, a Fohat se pretvara u onu snagu koja prikuplja elementarne atome i čini da se grupiraju i spajaju. Jedan eho tog prvobitnog učenja nalazimo u ranoj grčkoj mitologiji: Erebus i Nox su rođeni iz Kaosa i sa svoje strane pod djelovanjem Erosa stvaraju Äther i Hemera, svjetlo gornje i svjetlo donje ili zemaljske regije. Tama proizvodi svjetlo. Usporedi s time Purane, gdje se spominje "Volja"

¹ Isis entschleiert, Bd. II, str. 36. U "Tajnoj nauci" se stvaralačko božanstvo obično označava kao Treći Logos.

Brahme ili želja za stvaranjem: a u feničanskoj kozmogoniji Sanchoniathon učenje da je želja, pothos, stvaralački princip." (I, 134-135)

Ponovo je Fohat vezan s ulaskom atoma u postojanje, jer "Fohat stoji u uskoj vezi s 'Jednim Životom'." (I, 135). Na taj način dolazi do pojave jednog sunčanog sustava, zbog djelatnosti Fohata. Djelatnost u velikom kao i u malom biva uobličavanje jednog insekta ili biljke uz pomoć moćne, konstruktivne male snage, te moći pune energije:

"Fohat je dakle personificirana **električna životna snaga**, transcendentalni povezujući član svih kozmičkih energija, na nevidljivim kao i na vidljivim planovima. U određenom smjeru njegovo je djelovanje jednako živoj pomoću volje stvorenoj snazi u fenomenima, gdje prividno subjektivno djeluje na prividno objektivno, te navodi na djelatnost. Fohat nije samo živi simbol i nositelj te snage, okultisti ga smatraju jednim bićem: snage na koje on djeluje su kozmičke, ljudske i zemaljske, te vrše utjecaj na sve pripadajuće planove. Na zemaljskom planu njegov se utjecaj osjeća u aktivnoj, magnetskoj snazi koju izaziva snažna želja magnetizera. Na kozmičkom planu prisutan je u konstruktivnoj snazi koja djeluje na formiranje stvari – od planetarnih sustava na dolje, sve do krijesnice i skromnog cvjetića – u naravi prirode ili u planu koji se nalazi u božanskim mislima koje se odnose na razvoj i rast jedne određene stvari. Metafizički on je objektivizirana misao bogova ("riječ postade tijelo"), na jednom niskom stupnju, te vjesnik kozmičkih i ljudskih stvaranja ideja: aktivna snaga u univerzalnom životu. U svom sekundarnom aspektu Fohat je sunčana energija, vitalni električni fluid i održavajući Četvrti Princip, životinjska duša prirode, da tako kažemo, ili – **elektricitet**." (I, 136).

Dovoljno je rečeno da bi se pokazalo sveobuhvatno i raznoliko polje djelovanja i operacija koje potiču od tog moćnog izvora energije. Više ne bi smjela postojati sumnja u važnost tog značajnog karaktera. Energija koja se nalazi u neprekidnom kretanju daje snagu, te tromost Pralaye više nije moguća: snage manifestacije preuzimaju inicijativu i započinju novo razdoblje aktivnosti. S Fohatom, kao vladarem na sceni, zaključena je prva fundamentalna propozicija.

SAŽETAK PRVE FUNDAMENTALNE PROPOZICIJE

Tema, ipak, nije do kraja iscrpljena, jer je dodan i pregled. On je toliko dobar da ga vrijedi zapamtiti. Sami izrazi su u najvećoj mjeri korisni, dok ideje, kada su jednom shvaćene, pomažu riješiti mnoge probleme, koji se pojavljuju kada se pokušava shvatiti prvi dio "Tajne nauke".

Sljedeći sažetak će čitatelju dati jasan uvid:

- 1) **Apsolutno**, Parabrahman vedantista ili Realnost, SAT, koja, kao što kaže Hegel, je istodobno Bit i Ne-bit, postojanje i nepostojanje.
 - 2) Prva manifestacija, neosobno, u filozofiji nemanifestirani Logos, preteča manifestiranog. To je 'Prvi Uzrok', **nesvjesno** evropskih panteista.
 - 3) Duh – Materija, ŽIVOT; **Duh univerzuma**, Purusha i Prakriti, ili Drugi Logos.
 - 4) **Kozmička ideacija**, MAHAT ili inteligencija, **univerzalna Duša Svijeta**; kozmički noumenon materije, osnova inteligentnih operacija u prirodi i operacija prirode, također MAHA-BUDDHI.
- "Jedna realnost; njeni dualni aspekti u uvjetovanom univerzumu." (I, 44).

Svaki numerirani pasus posebno ćemo razmatrati.

1) Riječ "apsolutno" vodi podrijetlo iz jedne latinske kovanice; **ab** = od i **solutus** = participira perfekta glagola **solvere** = riješiti; stoga oslobođen, neovisan o bilo čemu vanjskom. Time je doslovce značenje isto kao sanskrtska riječ Mukti, kao i Moksha; obje znače učinjeno slobodnim, oslobođeno. To su brahmanski izrazi koji znače isto što i budistička Nirvana. Prilikom uporabe izraza "absolut" u vezi s prvom fundamentalnom propozicijom je H.P.B. najvjerojatnije imala slijedeće značenje na umu (jedno od onih koja se dana u rječniku): Jedna od svakog uzroka neovisna egzistencija.

To vrlo dobro objašnjava jedno od značenje koja su dana sanskrtskoj riječi 'Sat', koja se smatra ravnom ekvivalentu apsolutnog, naime kao vječno postojeće, bitak. To značenje kao i vedantska riječ Parabrahman su već dovoljno objašnjeni, tako da to ovdje nije potrebno ponavljati.

PRVI LOGOS – DRUGI LOGOS – TREĆI LOGOS

2) Iako je ta druga točka sažetka titulirana kao "prva manifestacija", dalje se kaže da se u filozofiji koristi naziv "nemanifestirani Logos" ili Prvi Logos. To zahtijeva objašnjenje. "Prva manifestacija" smatra se takvom, jer prije nje – po riječima Stanze – "nije bilo ništa". Uzevši u obzir dijagrame arhajske rukopisa, **prvi** je simbol onaj koji jednog tamnog kruga, koji predstavlja **apsolutno** – Parabrahman. **Druga** je figura ona

jednog tamnog kruga s bijelom točkom u sredini. To predstavlja **prvu manifestaciju**. Objašnjava se na slijedeći način:

"Imamo plan kruga, njegova je površina crna, a točka u sredini potencijalno bijela: i to je naša prva duhovno moguća predstava o nevidljivom Logosu. 'Tama koja traje' je vječna, a zraka periodička. Nakon što je zraka bljesnula iz središta i probila sjeme, biva vraćena nazad u tu točku, a sjeme se razvija u Drugi Logos, trokut u Svjetskom Jajetu." ("Spisi Blavatsky-Lože", str. 67-68).

Prva točka se u Zoharu opisuje na slijedeći način:

"Nedjeljiva točka koja nema granica i radi svoje čistoće i sjaja ne može biti spoznata, širi se 'izvana' i stvara sjaj koji nedjeljivoj točki služi kao koprena; ali i ona zbog svog neizmjernog sjaja (svjetlosti) ne može biti viđena. I ona se širi, i to širenje postaje njena odjeća. Tako zbog neprekidnog uzdizanja (kretanja) postade svijest. **Spiritualna supstanca** koju odašilje beskrajno svjetlo je prvi Sephira ili Shekinah." (I, 379).

Prvi Sephira je dakle prva manifestacija, a ipak se označava kao Shekinah, što znači "koprena", dakle nešto nemanifestirano. To je ideja koja je vezana za Mulaprakriti, vedantsku oznaku, i ima se smatrati koprenom Parabrahmana. Obratite pažnju da postoji **konstantno kretanje**.

S obzirom na nemanifestirani Logos Pitagora je zastupao mišljenje, da nemanifestirana Monada "živi u samoći i tami; kada dođe čas, on iz sebe izračava Jedan, **prvi** Broj. Kada se taj Broj spušta on proizvodi Dva, **drugi** Broj, a ovaj sa svoje strane producira Tri, čime nastaje **trokut**, prva savršena geometrijska figura u svijetu formi." ("Spisi Blavatsky-Lože" str. 67)

Ovdje imamo bazu za objašnjenje triju Logosa: Prvi, Drugi, Treći Logos.

U vezi s Prvim Logosom ili prije spomenutim nikada manifestiranim pitagorejskom Monadom može se primijetiti, da je data jedna druga interpretacija svetog **Tetrakisa**, drugačija od one Tetrade ili svetih Četiri:

"Prva pitagorejska Tetrakis bila je ona nevidljive Monade, koja stvara prvu, drugu i treću točku, te se zatim povlači u tamu i vječnu tišinu; drugim riječima: Tetrakis je Prvi Logos. Stavljena na materijali plan ona je među ostalim nižim Quaterino, čovjek iz mesa i materije." ("Spisi Blavatsky-Lože" str. 72).

Usporedimo s tim slijedeće mjesto iz "Razotkrivene Izide":

"Prvi vječni Broj je Otac ili kaldejski prapočetni, nevidljiv i neshvatljiv 'Kaos' iz kojega je proizašlo ono što je moguće spoznati pomoću razuma... Stoga strogo uzevši postoji jedna Tetrakis ili Četverostrukost, koja se sastoji iz nespoznatljive Prve Monade i njene trostruke emanacije, koja u stvari konstitutira naš Trinitet." ("Razotkrivena Izida", Bd. II, 36)

Što se tiče emanacije triju Logosa koji čine trokut kao što je to Pitagora opisao, i Zohar vidi emanaciju prvih triju Sephirota – Kether = **Kruna**, Chochmah = **Mudrost** i Binah = **Inteligencija** – u obliku jednog trokuta:

"Dvije stranice gornjeg trokuta, kroz kojeg se simbolizira neizreciva esenca i univerzum – njeno manifestirano tijelo. Desna strana i osnovna linija, sastoje se iz punih linija, treća, lijeva strana, je punktirana. Kroz ovu posljednju je vidljiv Sephira. Šireći se u svakom pravcu, obuhvaća čitav trokut. U toj emanaciji formira se trostruka Trijada." (I, 379).

Ipak, jedno je drugo objašnjenje koje opisuje emanaciju triju Logosa možda razumljivije. Razmislimo o izrečenoj riječi. Stvarnom izgovaranju mora – 1) prethoditi misao, koja će riječ biti izrečena i koje joj je značenje. Kada je to utvrđeno, tada dolazi do 2) formuliranja s obzirom na način kako će biti izrečena. Kada je to urađeno, tada 3) se stvara zvuk riječi: **riječ je izrečena**. Što je bilo nemanifestirano, postalo je manifestirano.

Primijenimo li tu ilustraciju na Logos (doslovno značenje te grčke riječi je "RIJEČ") dobivamo istu ideju. Iako je sposobnost razvoja jednog manifestiranog univerzuma u božanskim mislima ili božanskoj ideaciji uvijek prisutan, ipak nije moguće naći put budućoj manifestaciji jednog univerzuma prije nego dođe do koncentracije božanske Mudrosti na jednu točku. Koncentracija božanske Mudrosti postaje zračenjem božanske Ideje i predstavlja 1) **nužnu misao**, Prvi Logos koji je potreban za manifestaciju univerzuma. Dakle uz pomoć snaga koncentracije božanskog mišljenja na do sada nepodijeljenu prapočetnu Duh-Materiju ili Mulaprakriti (što ima isto značenje kao Akaša ili Otac-Majka ili Swabhavat, plastična esenca koja ispunjava univerzum te je korijen svih stvari i uvijek prisutna, isto kao što su Sat i Adi-Buddha uvijek prisutni 2) tom prapočetnom Duhu-Materiji (Drugi Logos) se utiskuje **formulacija buduće manifestacije**. Kada dođe do ujedinjenja s Fohatom (koji je također uvijek prisutan), slijedi odvajanje od Swabhavat i 3) **božanska riječ biva izrečena**, Treći Logos, kada ideja dospije iz nemanifestiranog u manifestaciju. Slijedeći izvadak iz "Spisa Blavatsky-Lože" (str. 67) to donosi skraćeno:

"Prvi manifestirani Logos je potencijalan, on je neispoljen uzrok: drugi je još latentna misao: treći je Demiurg, aktivna volja, koji iz svog univerzalnog jastva razvija aktivno djelovanje, koje sa svoje strane na jednom nižem planu postaje uzrokom."

U jednoj stanci Dzyan nalazi se osvrt na tri Logosa; ali kako nisu označeni svojim uobičajenim imenima, umjesto toga su rabljeni mistični izrazi koji su u svrhu prikrivanja umetnuti u obrnutom redoslijedu, i tako je puno značenje tog mjesta izgubljeno. Osim toga riječ Logos nije rabljena, a nema niti objašnjenja koje bi

pojasnilo strofu. Srećom, potreban ključ daje posljednji odgovor na niz pitanja koja se nalaze u "Spisima Blavatsky-Lože"

"Tada su Drugih Sedam, koji su Lipika, iznešeni kroz Tri (Riječ, Glas i Duh)." (I, 129)

Postavljeno pitanje: "U čemu je razlika između Duha, Glasa i Riječi?" – (sada su navedeni u ispravnom emanacijskom redosljedju), na koje je odgovoreno:

"U izvjesnom smislu je to isto kao između Atmana, Buddhi i Manas. Duh emanira iz nepoznate tame, iz misterija kojeg nitko ne može spoznati. Svaki Duh, nazovimo ga 'Duh Božji' ili **prapočetna supstanca** ogleda se u vodama prostora ili još nediferencirane materije budućeg univerzuma i time donosi prvi nemir jednog, diferenciranje homogenosti prapočetne materije. To je Glas, koji utire put Riječi ili prvoj manifestaciji: i iz tog glasa emanira Riječ ili Logos, koji je točan i objektivan izraz onoga što je do sada bilo skriveno u dubinama misli. Ono što se ogleda u prostoru je Treći Logos. Mi taj Trinitet možemo izraziti i riječima boja, zvuk i broj." ("Spisi Blavatsky-Lože" str. 113).

Ovdje nam se ukazuje jedan daljnji ključ koji se odnosi na riječ Logos:

"Ezoterijsko značenje riječi 'Logos' (govor ili riječ, Verbum) kopija je skrivene misli u objektivnoj predstavi kao kod neke slike. 'Logos' je ogledalo koje reflektira božansko mišljenje, a univerzum je ogledalo Logosa, iako je ovaj posljednji 'bitak' ovog univerzuma. Kao što Logos reflektira sve u svemiru Plerome, tako čovjek odražava u sebi sve što vidi i nalazi u svom univerzumu, Zemlji." (II, 28)

3) Dok je Duh-Materija oznaka za taj emanacijski stupnja Drugog Logosa, koji na taj način djeluje kao most između manifestiranog i nemanifestirano i stoga ga neki sustavi mišljenja gledaju kao nemanifestno-manifestni Logos: ipak treba jasno spoznati da ovaj crticom spojen izraz ne znači stapanje Duha i Materije, već prije prezentira stadij prije razdvajanja; jer u stvari se duh i materija još nisu odvojili. To jako dobro dolazi do izražaja u jednom komentaru knjige Dzyan:

"Duh je prvo diferenciranje u prostoru i od prostora: a materija je prvo diferenciranje duha. Što nije niti duh niti materija, to je ONO, bezuzročni uzrok duha i materije, koji su uzrok kozmosa. ONO nazivamo Jednim Životom ili intrakozmičkim dahom." (I, 279).

Treba obratiti pažnju da je u pasusu 3. Duh-Materija izjednačena sa životom – Jednim životom.

"Intrakozmički dah" predstavlja aspekt Velikog Daha tijekom jednog razdoblja manifestacije (Manvantara).

"Laya-stanje" je jedno stanje koje vlada tijekom doba **mirovanja** (Pralaya).

"Sve što napušta Laya-stanje postaje djelatnim životom: biva uvučeno u vrtlog kretanja (alkemijski rastvarač života); duh i materija su dva stanja JEDNOGA, koji nije niti duh niti materija jer oboje su latentni apsolutni život." (Knjiga Dzyan, kom. III, Par. 18) (I, 278-279).

"Još jednom kažemo: **slično stvara slično**. Apsolutni život ne može proizvesti anorganski atom, jednostavan ili složen; čak i u Laya je život, isto tako kao što je čovjek u dubokom kateptičkom stanju – po svemu sudeći leš – ipak i još uvijek jedno živo biće." (I, 278).

Sanskritski izraz u pasusu 3. 'Prakriti' koji se izjednačava s materijom dovoljno je objašnjen: ali ne i Puruša. Općenito značenje sanskrske riječi Puruša je "čovjek". Vuče podrijetlo od korijena 'pri' = osjećati, usavršiti, posuditi. Ipak ta riječ ima i jedno filozofsko značenje i označava životni princip u čovjeku, stoga duh (spirit) ili dušu. U Vedama označava Puruša prouzročnik univerzuma, najviši bitak: u tom smislu je rabljena u raznim djelima. U Sankhya-filozofiji Puruša se primjenjuje s jednakim značenjem koje ima duh, kao pasivno i kao promatrač Prakriti, stvaralačka snaga.

"Duh i materija ili Puruša i Prakriti su samo dva prapočetna aspekta Jednog (koji nema drugog); tako nam je rečeno." (I, 82)

4) Svi u ovom pasusu navedeni izrazi: kozmička ideacija, Mahat ili Inteligencija, univerzalna Duša svijeta; kozmički noumenon materija, Maha-Buddhi su sinonimi s filozofskim aspektom Trećeg Logosa, manifestiranog Logosa. Sa stajališta kozmogonije i teogonije Treći Logos reprezentira stvaralačko božanstvo, koje oblikuje svijet i njegova bića. Popularna predstava o Hindu-božanstvu Brahma je tipična za to gledište.

Što se tiče Mahata, ovdje slijedi jedna kratka definicija:

"Jedan neosobni veliki arhitekt univerzuma je Mahat, **univerzalni mislilac**. Mahat je jedan simbol, jedna apstrakcija, jedan aspekt, koji je poprimio mutnu i značajnu formu u materijalizirajućem shvaćanju ljudi." ("Spisi Blavatsky-Lože" str. 41).

Doslovce ta riječ znači "Veliki". Razne škole hinduističke filozofije različito gledaju na Mahat. To se jasno vidi iz ovog odlomka:

"Prema nekim školama Mahat je 'prvorođeni' Pradhane (nediferencirana supstanca ili periodički aspekt Mulaprakriti, **korijen prirode**); Pradhana se naziva Maya, velika Iluzija. U tom smislu, vjerujem, odstupa ezoterijsko učenje od Advaita – kao i od Višist-advaita škola. (Što se tiče razlika između obiju škola pogledaj napomenu na str. 25/6 "Božanski plan" 12/I). Dok je Mulaprakriti, noumenon, samoegzistirajući i bez ikakvog ishodišta, kratko rečeno bez roditelja, Anupapadaka (kao jedno s Brahman), kaže se za Prakriti kao

njegovo ispoljavanje da je periodički i ništa više od prividne slike prvoga. Kod okulista je Mahat, prvorodeni od Jnana (ili Gnosis), znanje, mudrost ili Logos, jedan od apsolutnog NIRGUNA (Parabrahman, Jedna Realnost, bez kvaliteta i atributa; pogledaj Upanišade) reflektirajući prividni odraz, dok je za neke vedantiste Mahat jedna manifestacija Prakriti ili materije." (I, 92)

"Što je Pradhana, ako nije Mulaprakriti, korijen svega, pod jednim drugim aspektom? ... Akaša je dakle Pradhana u jednoj drugoj formi... Jer, Mahat je prvi produkt Pradhane ili Akaše i Mahat, univerzalna inteligencija, čija je karakteristična osobina Buddhi', nije ništa drugo nego Logos: jer njega zovu Išvara, Brahma, Bhava itd. On je, kratko rečeno, 'Stvaralac' ili božanski misliljel u stvaralačkoj djelatnosti, 'uzrok svih stvari.'" (I, 276-277).

Maha-Buddhi, doslovno "Veliki Buddhi", šesti je kozmički princip i u nekim školama se izjednačuje s Mahatom.

"Univerzalna duša nije nedjelatni uzrok stvaranja ili (Para)Brahma, već jednostavno ono što mi nazivamo šestim principom intelektualnog kozmosa na manifestiranom planu postojanja. Ona je Mahat ili Maha-Buddhi, velika duša, nositelj duha, prvi prapočetni odraz UZROKA bez forme kao i onoga što je s one strane duha." (I, 453)

U konačnoj izreci sažetka spominje se Jedna Realnost u njenim **dualnim aspektima** u uvjetovanom univerzumu. Dva aspekta Jedne Realnosti su univerzalna duša i prapočetna kozmička supstanca. Univerzalna duša – "tvori osnovu subjekt-strane manifestiranog bitka, te je izvor svih manifestacija individualne svijesti. Mulaprakriti ili prapočetna kozmička supstanca je osnova objekt-strane stvari, osnova čitave objektivne evolucije i nastajanja svijeta. Snaga se dakle ne pojavljuje s prapočetnom supstancom iz Parabrahmičke latentnosti. Ona je pretvorba nadsvijesne misli Logosa u energiju, tako reći ulivena u objektiviranje ove posljednje iz potencijalne latencije u Jednu Stvarnost." (II, 27-28).

Time je zaključeno objašnjenje **prve** fundamentalne propozicije. Prije nego prijedemo na slijedeću temu, koja će biti razmatranje triju Logosa u vezi sa stancama Dzyan, čini nam se umjesnim rasvijetliti jedno pitanje koje se vrlo vjerojatno formiralo kod čitatelja, ako već nije bilo prisutno ili postavljeno. Ono se može formulirati na slijedeći način: "Što je uzrok tome da se kozmogonije različitih nacija uglavnom bave stvaralačkim aspektom i još više genealoškim epizodama? I što je uzrok tome da su izvještaji o božanstvima tako zamršeni da je ponekad praktički nemoguće uskladiti događaje s učenjima Stare Mudrosti?"

Postoji jedan dobar odgovor na to pitanje, koji pokazuje zašto je studij prve fundamentalne propozicije toliko važan. Istodobno se uspostavlja jedan odnos prema drugoj fundamentalnoj propoziciji, kojeg je potrebno dobro upamtiti iako se upravo razmatra prva propozicija. U isto doba daje se ključ kako se može doći do razumijevanja triju Logosa prilikom studiranja različitih kozmogonija i teogonskih sustava. Iako je izvod prilično opširan, njegov studij će biti od velike pomoći.

"Vrlo često postoje nedoumice u odnosu na atribute i genealogije božanstava u teogonijama, koji su alfa i omega zapisa tih simboličnih nauka, koje su poluinicirani brahmanski i biblijski pisci dali svijetu. Ali ta pomatnija nije prouzročena kroz starije narode, potomke i učenike božanskih učitelja: jer su atributi kao i genealogije bili neraskidivo povezani s kozmogonijskim simbolima, pošto su 'bogovi' život i oživljavajući 'duševni princip' različitih regija svemira. Nikada kod niti jednog naroda nisu dozvoljene špekulacije o tim manifestiranim božanstvima. Beskrajno i bezgranično Jedinstvo je kod svakog naroda ostalo djevičansko i zabranjeno područje, gdje misli ljudi nemaju pristupa i koje ne dotiču beskorisne špekulacije. Jedina predstava o njima je bila ona o njihovoj sposobnosti periodičkog širenja i skupljanja. U univerzumu sa svim njegovim nebrojenim mirijadama sistema i svjetova koji nestaju u vječnosti i ponovno se pojavljuju, morale su antropomorfne snage ili bogovi, njihove duše, sa svojim tijelima nestati iz vidokruga: 'Dah koji se vraća u vječnu dubinu, koja ga izdiše i udiše', kaže katekizam prirodne filozofije.

"Idealna priroda, apstraktni prostor u kojem sve u svemiru biva stvoreno na tajanstven i nevidljiv način, je u vedantskoj kao i u svakoj drugoj kozmogoniji ista ženska strana stvaralačke snage prirode. Aditi je Sephira, Sophia-Achamoth gnostika, a Izida djevičanska majka Horusa." (II, 46).

Aditi je jedna od najstarijih hinduističkih boginja koja se često spominje u Rig-Vedama. Ona je kći Daksha i supruga Kašuapa te se smatra Majkom Adityasa (sedam božanstava nebeske sfere) kao i drugih bogova. (U "Ključu Astronomije" su sedam Aditya vladari sedam planeta). 'A-diti' doslovno znači "nevezan", oslobođen, stoga u kontaktu s beskrajnim prostorom i daljinom. U gornjem citatu Aditi simbolizira "stvaralačko božanstvo" upravo kao Izida kod Egipćana i stoga predstavlja treći Logos. Arhitekt, odnosno onaj koji planira i veći je od stvaralačkog božanstva predstavlja drugi Logos, dok Nepoznati Prvi predstavlja nemanifestirani Logos. U citatu se dalje kaže da se Adam Kadmon (kabalistički izraz koji obično označava božanskog čovjeka ili idealizirano čovječanstvo) često izjednačava s Trećim Logosom, isto kao što Otac-Majka (Duh-Materija) predstavlja Drugi Logos.

U svakoj kozmogoniji iza "stvaralačkog božanstva" stoji jedno više božanstvo, jedan arhitekt koji planira, a stvaralac je samo njegov izvršni agent. A još više, iznad i unaokolo je nespoznato i nepoznato, izvor i uzrok svih tih emanacija.

"Stoga je lako obrazložiti zašto se 'Adam-Adami' nalazi u kaldejskim spisima, koji su sigurno ranijeg datuma od mosaičkih knjiga. U asirskom je 'Ad' otac, a u aramejskom 'Jedan', kao i 'Ad-Ad' 'Jedini', dok je 'Ak' u asirskom 'stvaralac'. Tako je Ad-am-ak-ad-mon postao Adam-Kadmon u Kabbalah (Zohar), i stvarno je značio 'Jedan (sin) božanskog oca ili stvoritelja', jer su riječi 'am' i 'om' nekoć u gotovo svakom jeziku značile 'božansko' ili 'božanstvo'. Tako su Adam-Kadmon i Adam-Adami zadobili značenje: 'Prva emanacija Otac-Majke ili božanske Prirode' ili doslovno 'prvi božanski'. Lako je uočiti da je Ad-Argat (ili Aster't, sirijska boginja, supruga Ad-on, sirijskog boga ili judejskog Adonai) kao i Venus, Izida, Ištar, Mylitta, Eva itd. istovjetna s Aditi i Vach² Hindusa. One su sve 'majke svih koji žive' i 'bogova'. S druge strane – kozmički i astronomski – sva muška božanstva najprije su bila 'bogovi sunca', a kasnije – teološki – 'sunca pravednosti' i Logosi koji su svi simbolizirani suncem. Svi su oni 'Protogonoi' (**prvorodeni**) i Mikroposopoi." (II, 46-47). Mikroposopoi je kabalistički izraz i znači "manja pojava"; ovdje mu je značenje 'manja božanstva'.

PREDMANIFESTACIJA I LOGOSI U STANCAMA DZYAN

Za svaki izraz koji se koristi u stanzama Dzyan pomaže jedan primjer, kako bi se učenja mogla razumjeti u vezi s kozmogenezom i stadijima predmanifestacije. Slijedi lista ekvivalentnih izraza (strana 25/6 "Božanski plan" 12/I; za svaki izraz je kao primjer navedena jedna Sloka iz stanze Dzyan):

PRALAYA – stadij predmanifestacije – se opisuje na slijedeći način: "Jedna forma egzistencije širila se sama, neograničena, beskrajna, neprouzročena u spavanju bez sna; i život je nesvjesno pulsirao u univerzalnom prostoru kroz tu sveprisutnost..." (St. I, Sl. 8). "Univerzum je utonuo u Paranishpanna (apsolutno savršenstvo, pr. prev.) kako bi bio izdahnut od onoga što jest, a ipak nije. Ništa ne bješe." (St. I, Sl. 6).

"Paranishpanna' je apsolutna savršenost koju postižu sve egzistencije na kraju jednog velikog razdoblja aktivnosti ili jednog Maha-Manvantara, i u kojoj se one odmaraju tijekom perioda mira koji slijedi." (I, 74). "S 'onime što jest a ipak nije' se misli na Veliki Dah, o kojem govorimo samo kao o apsolutnoj egzistenciji, ali kojeg mi u našoj mašti nismo u stanju predstaviti kao bilo kakvu formu egzistencije koja bi se razlikovala od neegzistencije." (I, 74-75).

NEPROMJENJIVI PRINCIP – najbolji izraz za Parabrahman jest: "Samo tama je ispunjavala bezgraničan svemir." (St. I, Sl. 5). "Kako je esencija tame apsolutno svjetlo, uzima se tama kao podesno alegorijsko prikazivanje stanja univerzuma tijekom Pralaya. Pralaya je izraz za apsolutan mir i nepostojanje, na što liči našem ograničenom razumu." (I, 98).

OEAHOO – istovrsan izraz: "Oeahoo je jedan". (St. III, Sl. 5). "U jednom smislu je Oeahoo 'korijen bez korijena u svemu', stoga jedno s Parabrahmanom; u jednom drugom smislu je to ime za manifestiran JEDAN ŽIVOT, vječno živo jedinstvo." (I, 98).

UNIVERZALNI UM – "Univerzalni um još ne bješe." (St. I, Sl. 3). "Univerzum je još bio skriven u božanskim mislima." (St. II, Sl. 6).

SVABHAVAT – Akaša – Svabhavat – Otac-Majka: "Samo tama bješe Otac-Majka, Svabhavat; i Svabhavat bješe u tami." (St. II, Sl. 5). "Svabhavat, 'plastična esenca' koja ispunjava univerzum je korijen svih stvari. Svabhavat je budistički konkretni aspekt apstrakcije, koji se u Hindu-filozofiji zove Mulaprakriti. To je tijelo duše i ono što je eter za Akašu, jer posljednje je oživljavajući princip prvog." (I, 90).

FOHAT – "Tada Svabhavat odašilje Fohat kako bi očvrsnuo atome." (St. III, Sl. 12).

² Vach – potiče od verbalnog korijena 'vach' = govoriti, dakle govor. I govor je personificiran kao jedna boginja. Tako je u Vedama predstavljena kao stvorena od strane Prajapati, stvaralačkog božanstva ili trećeg Logosa i sa njime u braku. To se može razložiti na slijedeći način: kada je jedna riječ izrečena, ona je "stvorena", a rezultat izrečene riječi ostaje vezan za svojeg stvoritelja (ili u braku sa njime). Na drugim mjestima se Vach čak smatra majkom Veda. To predočava razlike koje ne postoje samo u odnosu na božanstva, već se mogu naći i u filozofskim sustavima. To se vrlo dobro može vidjeti na primjeru triju pravaca vedantsko-filozofske škole, koja se dijeli u Advaita, Dvaita i Viśishtadvaita škola. Advaita-školu (a = ne, dvaita = dual; dakle ne-dualna škola) je osnovao Šankaracharya. Kao primjeri ne-dualnog gledišta mogu poslužiti dva učenja: identitet Atmana i Paramatmana; duha i materije (Purusha i Prakriti). Dualistička škola, Dvaita, čiji je osnivač bio Madhva (rođen oko 1200) je imala suprotno gledište, koje se može prikazati pomoću pet većih razlika; Brahman i Atman su različiti – dakle dual, jedno dualističko gledište; Brahman i Prakriti su različiti; Atman i Prakriti su različiti; jer duh jednog čovjeka (Atman) se razlikuje od duha drugog čovjeka; jedan dio materije (Prakriti) se razlikuje od drugog dijela materije. Treći sustav mišljenja Viśishtadvaita (viśish = razlikovati, specificirati; stoga nazvana kvalificiranom nedualističkom školom, koju je osnovao Ramanuja u 12. stoljeću) tvrdi da ljudski duh posjeduje identitet s Brahmanom; da će ljudski duh, iako ovisan o Brahmanu te se od njega razlikuje, ipak na kraju biti ujedinjen s Brahmanom. Ezoterička filozofija objašnjava različita gledišta.

Time su za prvih pet izraza dati primjeri. Emanacijski stadiji triju Logosa opisani su i u stanzama. Osim toga je ono što uzrokuje izračavanje opisano kao 'kretanje' – "univerzalno kretanje, vibriranje stvaralačkog daha u prirodi." (I, 32).

"U okultizmu je 'kretanje' ono što proizvodi Logos ili Riječ." (I, 96).

Izraz za 'Prvi Logos' u stanzama je 'svjetlo' koje postaje žarištem ili sjemenom; a 'zraka' koja emanira iz svjetla postaje 'Drugim Logosom'. Može se reći da početni stadijum Prvog Logosa započinje kada posljednji titraj sedme vječnosti vibrira kroz beskraj." (St. III, Sl. 1).

"Posljednji titraj sedme vječnosti" protekle Pralaye postaje prvom vibracijom nadolazeće Manvantare – prvi titraj koji najavljuje zoru.

"Vibracija teče i brzo se šireći dodiruje čitav univerzum kao i sjeme koje počiva u tami, tami koja diše nad uspavanim vodama života."

Pri početku izračavanja Prvog Logosa do sada još nije bilo nikakve "vanjske" aktivnosti, kao niti diferencijacije ili dijeljenja prapočetne kozmičke Duh-Materije (Svabhavat). Ipak, priprema se jedan proces ili stadij: "Majka bubri i širi se iznutra prema vani kao pupoljak lotosa." (St. III, Sl. 1).

"Majka" je ovdje Matri-Padma, "Majka-Lotos" ili "Vječno Jaje". "Stupanje u postojanje" drugog Logosa opisuje se slijedećim riječima:

"Tama zrači svjetlo (Prvi Logos), a svjetlo spušta jednu jedinu zraku u vodu, u majčinsku dubinu (Drugi Logos). Zraka probija djevičansko jaje; ona čini da Vječno Jaje zadrhti i da se ne-vječno (periodičko) sjeme, koje se skrućuje u Svjetsko Jaje, spusti." (St. III, Sl. 3).

Svjetsko Jaje je prvi stadij 'izvanjske' manifestacije, a time i Treći Logos, jer Prvi Logos ostaje uvijek nemanifestiran.

"Vječno Jaje će nastati periodički i samo onda, kada zraka Prvog Logosa bljesne iz latentnog sjemena u Matri-Padma, jajetu ili njedru dolazećeg univerzuma." ("Spisi Blavatsky-Lože", str. 69).

Tijekom stadija emanacije Drugog Logosa Duh-Materija (Otac-Majka) još nisu deferencirani, ali potencijalno prisutni. Diferencijacija ili razdvajanje duha od materije ne započinje prije manifestacije Trećeg Logosa. Proces početka manifestacije se u stanzi na alegorijski način opisuje kako slijedi:

"Otac-Majka pletu jedno tkanje čiji je gornji kraj pričvršćen na Duh (Purusha), svjetlo tame, a donji kraj za materiju (Prakriti) koja je njegov prikriven kraj; to tkanje je univerzum satkan od dviju supstanci spojenih u jednu, naime Svabhavat." (St. III, Sl. 10).

'Mandukya-Upanishad' čije uzvišene riječi najavljuju razlaganje prve fundamentalne propozicije sada se ponovo citira kako bi se proširila ideja sadržana u stanzama. U citatu koji slijedi, Brahma znači isto što i Treći Logos.

"Kao što pauk plete svoje tkanje i kao što bilje niče iz tla..., tako je i univerzum nastao iz neprolaznog (I, 7). Brahma kao 'sjeme nepoznate tame' materijal je iz kojeg sve evoluirao i razvija se 'kao tkanje iz pauka, kao pjena iz vode' itd. To je očigledno i istinito samo ako je Brahma 'stvaralac'; kao riječ je Brahma izveden iz korijena 'brih' = rasti ili širiti se. Brahma 'se širi' i postaje univerzumom koji se sastoji iz svoje vlastite supstance." (I, 111).

PRVA LEKCIJA EZOTERIJSKE FILOZOFIJE

Uvijek je potrebno imati na umu jedan značajan faktor:

"Prva lekcija ezoterijske filozofije jest, da neprepoznatljiv uzrok ne donosi evoluciju – niti svjesno niti nesvjesno – već opažanju 'ograničenih' duša prikazuje samo 'razne aspekte sebe samog'. Kolektivna ili univerzalna duša sastavljena je iz različitih i bezbrojnih grupa stvaralačkih snaga, koje su beskrajne u manifestiranom vremenu, ali još uvijek konačne kada se usporede s nerođenim i neprolaznim prostorom u njegovom najvišem esencijalnom aspektu. Ono što je konačno, ne može biti savršeno." (II, 511).

Iz toga proizlazi potrebitost jednog razdoblja mirovanja (Pralaya) kojem slijedi doba aktivnosti (Manvantara), tako da je moguće učiniti jedan daljnji napor u cilju približavanja Savršenosti. To je osnova ideje druge fundamentalne propozicije.

"Ezoterijske doktrine uče o egzistenciji 'jedne prethodeće vrste energije, koja sadrži periodičke cikluse plime i oseke, mira i aktivnosti.'" (I, 686).

Kada nastupi veliko razdoblje mirovanja, tada "leži 'majka', kao što okultna nauka uči, ispružena u beskraju (tijekom Pralaye) kao velika dubina, 'suha voda prostora' prema neobičnom načinu izražavanja u katekizmu. Postaje vlažna samo nakon odvajanja i pokreta nad njenim licem Narayane, 'duha koji je nevidljiv plamen koji nikada ne gori, ali sve što dirne zapali i svemu daruje život i snagu razmnožavanja.'" (I, 686).

Zanimljivo je da je riječ "majka" u ovom citatu bila ranije predstavljena kao ekvivalent za Aditi (vedski sinonim za Akašu ili prakozmičku korijensku materiju) i učinjena je slijedeća zanimljiva primjedba: Sunce i njenih "sedmero manje braće" (Sedam Svetih Planeta) su, povezani međusobno, "evoluirali iz njedra njihove Majke (Aditi), onog njedra koje je 'prva' Materija, zvana i Akaša ili Mulaprakriti.

Što se tiče Narayane, ta sanskrtska riječ ima doslovce značenje "Sin čovječji". Ovaj izraz se međutim u filozofskom smislu u 'Mahabharata' i Puranama upotrebljava kao ekvivalent za kozmičku Purusha, Prapočetnog Univerzalnog Čovjeka. Tako se Narayana dovodi u vezu sa Vishnu ili i s Brahma i Kozmičkim Vodama, na primjer u Mahabharati III, 189, 3, gdje Vishnu kaže: "U stara vremena ja sam vodi dao ime 'nara' i stoga se zvaše 'Narayana'; jer to je uvijek bilo obitavalište u kojem sam se kretao (Ayana)." (II, 625). "'Vode' i 'voda' stoje kao sinonimi za Akašu, 'prapočetni ocean prostora' na kojem se kreće Narayana, samorođen duh, odmarajući se na onome što je njegov proizvod." (I, 494).

U odnosu na manifestirani i nemanifestirani Logos se Išvara uzima kao manifestirani, dok se Narayana smatra nemanifestiranim Logosom. ("Spisi Blavatsky-Lože" str. 13). Most koji spaja manifestirani i nemanifestirani Logos je naravno Drugi Logos, kao što je već objašnjeno.

POSTANAK JEDNOG SUSTAVA

Tema stupanja u postojanje je razmatrana više s jednog općenitog stajališta ili s gledišta 'univerzalnog' nego pojedinačnog, pri čemu nije spomenut niti jedan naročit sustav. Filozofijski rečeno:

"Univerzum postoji kao ideja u Logosu, on egzistira kao tajanstvena impresija u području snaga te se konačno transformira u objektivno manifestirani Kozmos, kada ta snaga prenese svoju vlastitu sliku ili svoj impuls na kozmičku materiju."³

Početak jednog "univerzalnog sustava" može se usporediti s jednom univerzalnom Monadom. Jedna takva Univerzalna Monada krije u sebi mogućnost da dovede u postojanje bezbrojne Kozmičke Monade koje se manifestiraju kao sunčani sustavi. Kozmička Monada je izvor planetarnih sustava. Inicijator jedne takve pojave se u brahmanskoj shemi naziva Manu – u naročitom odnosu na našu planetu Zemlju. Prapočetni Inicijator nosi ime Manu Svayambhuva; ova druga riječ znači "samomanifestirani", jer proizlazi iz nepromjenjivog nikada mirujućeg principa.

"Iz NJEGA proizlazi veliki nevidljivi Logos koji evoluirao sve ostale Logose, prapočetni MANU koji drugima Manusima daje njihovo postojanje, koji kolektivno emaniraju univerzum sa svime što je u njemu i zajedno predstavljaju manifestirani Logos. Stoga čitamo u 'Komentarima' da 'Manusi zadržavaju znanje o svojim iskustvima tijekom svih kozmičkih evolucija kroz vječnost', dok niti jedan Dhyani Chohan, pa niti najveći, ne može potpuno obuhvatiti stanje prethodne kozmičke evolucije... Prvi Manu dobiva ime Svayambhuva, 'samomanifestirani', sin nemanifestiranog Oca..."

"Manu kaže za samoga sebe da ga je stvorio Viraj ili Vaischvanara (Duh čovječanstva). To znači da njegova Monada u početku svake nove kozmičke aktivnosti emanira iz nikada mirujućeg principa: onog Logosa ili univerzalne Monade (kolektivnog Elohim) koja iz svoje unutrašnjosti izračava sve one kozmičke Monade koje postaju središtima aktivnosti i precima bezbrojnih sunčanih sistema kao i još nediferenciranih 'ljudskih' Monada, planetarnih lanaca kao i svakog pojedinog bića. Svaka kozmička Monada je 'Svayambhuva', SAMOROĐENA, te postaje centrom snage iz čijeg središta proizlazi jedan planetarni lanac (u našem sustavu ih ima sedam) čija zračenja opet postaju Manu Svayambhuva (jedno tajanstveno ime, koje znači daleko više nego što izgleda). Svaki od njih postaje – kao vojskovođa – stvoriteljem svog vlastitog čovječanstva." (II, 324-325).

U ezoterijskoj filozofiji je u odnosu na to ekvivalentni izraz za Manu Dhyani-Buddha.

U ovom izvadku je dan ključni nastanak čovjekove Monade – dominirajuća tema tog poglavlja pod naslovom "Kako jedno postaje množina". Ali i to je samo jedan aspekt zakona "stupanja u postojanje". Iako možda izgleda da smo se udaljili od teme, ipak to nije slučaj, jer kao što je kozmička Monada središte zračenja ovog sustava, tako je i Monada čovjeka središte zračenja svog sustava. To znači da su sedam principa od kojih se sastoji konstitucija čovjeka zračenja ili emanacije iz jednog središnjeg izvora, dok se vanjska ljuštura Sthula Šarira stvarno sastoji od sićušnih života, koji su svi podređeni svojim transformacijama i svojim cikličkim evolucijama u okviru sustava kao cjeline, tako dugo dok vladar upravlja svojim sistemom (odnosno tijekom života na zemlji). Dalje: upravo kao što Prvi Logos tijekom ciklične aktivnosti jednog Manvantara ostaje nevidljivim, ostaje i monadička esenca na svom planu i nevidljiva na fizičkom planu.

Kako je Atman jedno s Paramatman, odnosno Atman je "identičan s univerzalnim Duhom, a kako je čovjek u svojoj biti jedno s Njime", postavlja se pitanje: "Što je u stvari Monada?" Odgovor glasi:

"To je ona homogena Iskra koja u milijunima zraka izračava iz prapočetnih sedam, iz kojih potiču još daljnjih sedam. Ona je 'EMANIRANA Iskra iz NESTVORENE zrake – jedna Misterij.'" (I, 624)

Taj "Misterij" ostaje zatvoren unutar tajne Atma-Vidya, Univerzalnog znanja: jer "samo Atman je jedina realna i vječna baza svega, esenca i apsolutno znanje, Kshetrajna." (I, 623)

To apsolutno znanje se postiže u stanju visokog samadhija, kada je postignuto Turiya-stanje ili konačna Nirvana. Ovi izrazi znače:

Kshetrajna - ova sanskrtska složenica se možda može doslovce prevesti kao "poznavaatelj u tijelu"; kshetra = polje ili mjesto stanovanja; jan = onaj koji zna. Taj se izraz koristi u Bhagavad-Gita i označava svjestan

princip u tijelu, stoga svjesni Ego, tehnički Buddhi-Manas – aspekt u sedmerostrukoj konstituciji čovjeka. Kshetrajnešvara, jedan srodan izraz, znači "Visoki Znalac". U ezoterijskoj filozofiji se riječ "svjedok" primjenjuje i za Kshetrajna.

Samadhi je stanje koje postiže Kshetrajna, svjesni znalac. I to je jedna složenica: 'sam' = sa ili zajedno; 'a' = na nešto; 'dha' = sjesti ili držati; stoga složiti ili držati zajedno, s naročitim naglaskom na mentalne sposobnosti, jer izraz se primjenjuje na osmo i posljednje stanje u jogi; on znači intenzivnu i krajnju koncentraciju mentalnih i spiritualnih sposobnosti. Kao što je već prije rečeno, Nirvanu je moguće doseći kada je postignut najveći stupanj Samadhija. Tako se u "Glasu tišine" objašnjava:

"Samadhi' je stanje u kojem asketa gubi svijest o bilo kakvoj individualnosti, uključujući svoju. On postaje – SVE."

Što se tiče Turiya stanja, ono ima naročitu vezu sa četiri stanja svijesti ili Chatur Avastha, Taraka Raja-Yoga sistema. Riječ Turiya je izvedena forma od 'chatur', broja četiri, stoga doslovno četvrto stanje, najviše od četiriju stanja svijesti, koje u četverostrukoj klasifikaciji ljudske konstitucije odgovara onoj Atmana. Turiya Avastha (stanje) se opisuje kao "jedno skoro nirvaničko stanje u Samadhiju, koji je blažen stadij kontemplativne joge izvan toga plana. Jedno stanje više trijade, Atman, Buddhi, Manas." ("Theosophical Glossary", str. 345-346).

Sankaracharya, najveći predstavnik vedantske filozofije, opisuje Turiya stanje kao stanje "kada učenik nakon što je postigao onaj početni stupanj svijesti, apsolutnu lagodu, čija priroda je istine bez forme i djelatnosti, napusti to tijelo iluzija zaposjednuto od Atmana, upravo kao što glumac odlaže odijelo u kojem je glumio." (I, 623).

Postavlja se pitanje: kako se Univerzalno znanje (Atma-Vidya) postiže napuštanjem tijela iluzija, zašto bi Atmanu bilo potrebno prihvatiti jednu odjeću koja je iluzorna? Potpun odgovor ovisi naravno o učenju o Atma-Vidya kao i o razumijevanju konstitucije čovjeka: ali temelj za razumijevanje tog pitanja počiva na shvaćanju osnovne ideje, koja čini temu ovoga poglavlja s naročitim osvrtom na emanacijsku pojavu triju Logosa. Oni se mogu usporediti s tri najviša principa sedmerostruke konstitucije čovjeka – Atman, Buddhi, Manas -, iako ta analogija ne smije biti preusko shvaćena. Manas reprezentira "osnovna linija trokuta" kao analogija ljudskoj Monadi, i ponovo je to Manas koji se uzima kao "Neophodni princip", dok u "Univerzalnoj Monadi" "osnovnu liniju trokuta" reprezentira Treći Logos – Mahat. Pod "Čistim duhom" podrazumijeva se Atman.

"U 'Čistom duhu', na ovom našem planu, ne postoji mogućnost za stvaranje ili samosvijest, ukoliko njegova prehomogena i savršena (jer je božanska) priroda nije pomiješana s jednom već diferenciranom esencijom i time ojačana. U trokutu koji predstavlja prvu Trijadu koja emanira iz Univerzalne Monade, potrebna svijest može pružiti samo osnovnu liniju na planu diferencirane prirode. Ali kako mogu te čiste emanacije, koje su u principu bile 'nesvjesne' (u našem smislu) u početku, biti od bilo kakve koristi pri stvaranju nužnog principa, jer istu jedva da su mogle posjedovati? Odgovor je teško razumjeti ukoliko nismo dobro upoznati s filozofskom metafizikom jednog beskonačnog niza kozmičkih stvaranja bez početka i kraja; i ako čovjek nije potpuno prožet i srođen s onim nepromjenjivim prirodnim zakonom, onim zakonom koji je VJEČNO KRETANJE, ciklički i spiralno, te stoga progresivno i kada prividno stagnira. Jedan božanski Princip, bezimeno ONO Veda, univerzalna je cjelina koja u svojim spiritualnim aspektima i emanacijama kao niti u fizičkim atomima nikada ne može biti u 'apsolutnom mirovanju', osim tijekom 'noći' Brahme."

Noći Brahme su Pralaya. "Jedan božanski Princip, bezimeno ONO Veda" je u sanskrtu TAT ili i bezgranično, nepromjenjiv princip prve fundamentalne propozicije. Na ovo ćemo se osvrnuti i u slijedećem citatu, jer te ideje ovdje jasno dolaze do izražaja. Kada je taj postulat shvaćen, moguće je razumjeti izlaganje ezoterijske filozofije koja se ovdje spominje kao "Onaj Sustav":

"Fundamentalni zakon u tom Sustavu, središnja točka iz koje sve izvire i oko koje sve gravitira, o kojoj ovisi sve ostalo u filozofiji, to je jedan homogeni božanski SUPSTANCA - PRINCIP, jedan osnovni uzrok.

`...Samo rijetki čija svjetiljka jače sjaja
Koji vođeni su od uzroka do uzroka
Do prirode tajanstvenih izvora
Nalaze nužnost prastarog principa..."

Naziva se 'Supstanca - principom', jer je na planu manifestiranog univerzuma supstanca, jedna iluzija, dok u apstraktnom, vidljivom i nevidljivom prostoru bez početka i kraja ostaje jedan "princip". To je sveprisutna realnost, neosobna jer sadrži sve. Njena neosobnost je osnovna ideja sistema. Ona je latentno prisutna u samom univerzumu kao i u svakom njegovom atomu.

"Univerzum je periodična manifestacija te nepoznate apsolutne esence. Ali, govoriti o njoj kao o 'esenci' grijeh je protiv pravog duha filozofije. Jer, iako ta riječ u ovom slučaju može biti izvedena iz glagola 'esse' = biti, to ipak ne može biti identificirano s bićem bilo koje vrste, kojeg je ljudski intelekt u stanju sebi predstaviti. ONO je najbolje opisano ako se kaže da nije niti duh niti materija, već oboje. 'Parabrahman i

Mulaprakriti' su u stvari JEDNO, ali i dvoje u univerzalnom shvaćanju manifestirnog, pa i u predstavi o Jednom Logosu, njihovoj prvoj manifestaciji..." (I, 294)

Stepenice koje označavaju početak jednog razdoblja manifestacije (Manvantara) ukratko su opisane u sljedećem citatu:

"Prva stepenica je pojava potencijalne točke u krugu nemanifestiranog Logosa. Druga stepenica je izbijanje zrake iz potencijalne bijele točke koja stvara prvu točku, u Zoharu zvanu Kether ili Sefhira. Na trećoj stepenici su Chochman i Binah plodovi Kether, čime nastaje prvi trokut, Treći ili manifestirani Logos, drugim riječima subjektivni i objektivni univerzum. Iz tog manifestiranog Logosa izlaze sedam zraka koje se u Zoharu zovu nižim Sephirot, a u istočnjačkom okultizmu 'Prapočetnih sedam zraka'. Iz njih proizlaze bezbrojne hijerarhije." (Spisi Blavatsky-Lože, str. 68)

PRAPOČETNIH SEDAM

Svi izrazi u gornjem izvodu su objašnjeni osim jednog: Sedam Zraka. U odnosu na primjenu u "Tajnoj nauci", Sedam Zraka imaju posebnu vezu s Prapočetnih sedam, s kojima je vezana monadička esenca. U citatu o Atmanu se o tome govori kao o "emanirajućoj Iskri iz nestvorene zrake – Misteriju".

Kao što se ranije dalo naslutiti, taj misterij nije otkriven, jer je vezan kako za izlazak monadičke esence iz njenog izvora, tako i s temom Spiritualnog Centralnog Sunca. Te se stvari nalaze toliko daleko izvan područja konačnog kao i nemanifestirani Logos. Ipak je moguće ukazati na neka mjesta, da bi se bacilo nešto svjetla na Prapočetnih sedam. Bacimo najprije jedan letimičan pogled na mistične riječi jedne Sloke iz stanze Dzyan: "Poslušajte, vi sinovi Zemlje, vaše učitelje – Sinove Vatre." (Stanza IV, 1)

Ovdje izraz "Sinovi Vatre" ima isto značenje kao i Prapočetnih sedam. Dodana je slijedeća primjedba:

"Izrazi 'Sinovi Vatre', 'Sinovi Vatrene Magle' i slični zahtijevaju objašnjenje. Oni stoje u vezi s jednim velikim, prapočetnim, univerzalnim misterijama..."

"'Sinovi Vatre' su proizašli iz Pravatre, jer oni bijahu prva bića (u "Tajnoj nauci" se nazivaju "misliteljima" (minds) – Ah-hi)." (I, 113-114)

Zatim sljedeća Sloka:

"Čujte što smo mi, potomci Prapočetnih Sedam, mi koji smo rođeni iz Praplamenta, od naših otaca naučili." (Stanze IV, 2)

A sada objašnjenje:

"Razlika između 'Prapočetnih' i kasnijih Sedam graditelja je ova: prvi su zraka i direktna emanacija prvih 'Svetih Četiri', Tetraktys, odnosno, vječno samoegzistirajućeg Jednog (upamtimo, jednog u esenci, ne u manifestaciji i različitog od univerzalnog JEDNOG). Primordijalni su latentni tijekom Pralaye i aktivni tijekom Manvantara, te proizlaze iz 'Otac-Majka' (Duh-Materija ili Ilus), dok druga manifestirana Četverostrukost i Sedam proizlaze iz Majke same. Ona je netaknuta Djevica-Majka, zaklonjena od strane Univerzalnog MISTERIJA, ali nije oplodena – kada izranja iz Laya – stanja ili nediferenciranog uvjeta. U stvarnosti su, naravno, svi jedno, ali se njihovi aspekti na različitim planovima postojanja razlikuju."

"Prvi 'Prapočetni' su najviša bića na ljestvici egzistencije." (I, 115-116)

DUHOVNO CENTRALNO SUNCE

U traženju izvora božanskog plana, porijekla zvijezda, sunaca, sustava i univerzuma, može se okrenuti samo onom beskrajnom Svemiru - Prostoru u kojem sve sfere manifestacije stupaju u postojanje i gdje je tama jednaka Svemirskom Svjetlu. U toj neizmjernosti je ono što se zove Centralno Spiritualno Sunce u ezoterijskoj filozofiji.

"U beskrajnom moru Prostora zrači Centralno, Spiritualno i nevidljivo Sunce." (Otkrivena Izida I, 302)

"Njegovoj uzvišenosti i bezgraničnoj savršenosti se ne usuđujemo približiti niti u mislima. Nama je dovoljno da znamo da je ONO ovdje i da je sveznajuće, dovoljno je da s ostalim stvorenjima nosimo jednu iskru Njegove esence u nama. Najveća moć koju poštujemo je bezgranično, beskrajno i uzvišeno 'DUHOVNO CENTRALNO SUNCE', čijim smo atributima i vidljivim djelovanjem nečujne volje okruženi." (Razotkrivena Izida I, 302)

Da li je moguće predstaviti si jedan uzvišeniji Izvor? Riječi jednog komentara ukazuju na taj Izvor na sljedeći način:

"Jedna sjajna zvijezda se spustila iz srca vječnosti; zvijezda vodilja nade na kojoj Sedam Zraka Sedam Svjetova Postojanja vise." (I, 145)

"Sedam Zraka" su "Prapočetnih Sedam" (kao što je već objašnjeno). Osim toga se o njima govori kao o "Sedam Svjetala" u objašnjenju koje slijedi riječima komentara i nastavlja temu:

"Istinski, to su onih Sedam Svjetala čije refleksije su besmrtni Monade čovjeka, Atman ili prosvjetljujući Duh svakog pojedinog stvora ljudske familije. Najprije: to sedmerostruko svjetlo, zatim: 'Božanski svijet' – bezbrojna svjetla, upaljena na Prasnjetlu, – Buddhi ili božanske duše bez forme posljednjeg Arupa ili (bezobličnog) – Svjetla." (I, 145)

Značenje izraza "bezbrojna svjetla, upaljena na Prasnjetlu – Buddhi" se odnosi na jednu od Sloka stanza Džyan:

"Fohat prvi 'spirale', kako bi ujedinio Šesto sa Sedmim (krunom)." (St. V, Sl. 4)

Ovoj Sloki dodano je jedno objašnjenje:

"Ovo pravljenje 'spirala' odnosi se na evoluciju ljudskih principa kao i na onih prirode; jedna evolucija koja se polako odvija kao sve u prirodi. Šesti Princip u čovjeku (Buddhi, božanska duša) je u našoj predstavi samo dašak, ali ipak nešto materijalno u usporedbi s božanskim 'Duhom' (Atman), čiji je on nosilac ili vehikl." (I, 144)

Upravo kao što Fohat prednjači u stadiju stupanja u-postojanje, isto tako igra vodeću ulogu pri ujedinjenju Atmana i Buddhi. U slučaju jednog čovjeka on je "Svjetla zvijezda" koja se spušta iz "srca vječnosti" – analogno onome što se događa prilikom evolucije jedne Monade. Djelatnost Fohata opisuje se na sljedeći način:

"Fohat, u svojstvu BOŽANSKE LJUBAVI (Eros), električna snaga afiniteta i simpatije, pokušava, alegorijski predstavljeno, ujediniti Dušu s čistim Duhom, onim apsolutne Jedne nedjeljive Zrake (tj. Atman u neraskidivoj vezi sa svojim izvorom, Paramatman) koji oboje u čovjeku tvore MONADU, a u prirodi prvu kariku između vječno neuvjetovanog i manifestiranog." (I, 144)

Proučimo još jednom jednu prethodnu sloku:

"Mi, potomci prapočetnih Sedam, koji smo rođeni iz Praplamenta" (St. IV, Sl. 2). Potrebno je obratiti pozornost na odnos između Prapočetnog Plamena i Spiritualnog Centralnog Sunca. On dolazi do izražaja u sljedećem objašnjenju:

"...Postoje dvije 'vatre' i u okultnim učenjima pravi se razlika među njima. Prva ili sasvim 'bez forme' i 'nevidljiva' vatra koja je skrivena u Spiritualnom Centralnom Suncu označava se kao 'trostruk' (metafizički), dok je vatra manifestiranog kozmosa jedna sedmerostrukost, kako u čitavom univerzumu, tako i u našem čitavom Sunčevom sustavu. 'Vatra ili znanje spaljuje svu djelatnost na planu iluzija', kaže komentar. 'Stoga se oni koji su postigli i oslobođeni su, "vatrom" zovu.'" (I, 115)

To se događa zbog onih koji su postigli "vatru" i "svu djelatnost na planu iluzija"; spalili ovaj svijet Maje kako bi "oslobođeni" bili u stanju ući u Nirvanu (kako je opisano učenje o Dva Puta). Savršenstvo koje se postiže kada je jedan oslobođeni (poznat kao Jivanmukta, ekvivalent za budističku Nirvanu) postigao to stanje, opisuje se na sljedeći način:

"Ti sam i tvoje mišljenje, kao dvojnici u jednoj liniji, zvijezda koja je tvoj cilj svijetli iznad tebe. Troje koji stanuju u krasoti i neprolaznom blaženstvu, sada su u svijetu Maje izgubili svoja imena. Oni su postali jednom jedinom zvijezdom, vatrom koja gori a ne spaljuje, vatrom koja je Upadhi plamena."

"I to, uspješni jogi, ljudi zovu Dhyana, pravi prethodnik Samadhija."

"Sada je tvoj 'ja' ušao u JA, ti u SEBE SAMOGA, postao jedno s ONIM JASTVOM iz kojeg si prvobitno proizašao."

"Gdje je tvoja individualnost Lanu, gdje je sam Lanu? S vatrom stopljena Iskra, kapljica u oceanu; uvijek prisutna zraka postala je svemirom i vječnim zračenjem."

"I sada Lanu, ti si istodobno onaj koji djeluje i svjedok, onaj koji zrači i zračenje samo, svjetlo u tonu i ton u svjetlu." ("Glas tišine").

I sada da kažemo kako se postaje Atmajnanin, poznavalac Atmana ili univerzalnog JEDNOG JASTVA i na putu prema njemu postiže univerzalno znanje:

"Kaže Veliki Zakon: 'Da bi postao poznavalac JEDNOG JASTVA moraš postati poznavalac JASTVA.' Da bi postigao znanje o JASTVU, moraš svoj 'ja' žrtvovati 'ne-ja', tvoj 'biti' - 'ne-bit' i tada možeš počivati među krilima VELIKE PTICE. Oh, sladak je mir među krilima onog što nije rođeno niti umire, već je kroz vječna vremena AUM." ("Glas tišine", 'vječna vremena' znače isto što i Kalpa ili Vijek Brahme).

I konačno cilj:

"Odmori se sad pod drvetom Bodhi, savršenim prikazom svega znanja, jer znaj, ti si Gospodar SAMADHIJA – stanja savršenog viđenja."

"Pogledaj! Ti si postao svjetlo, ti si postao zvuk, ti si svoj gospodar i svoj bog. Ti si sam objekt svog traženja, GLAS neprekinuti, što odzvanja kroz vječnost, oslobođen svih promjena, oslobođen svih grijeha, sedam tonova u jednom –

GLAS TIŠINE"

("Glas Tišine")

³ Što se tiče ovog citata kao i izvoda koji slijedi, H.P.B. savjetuje čitatelju da pročita 3. predavanje Subba Row o Bhagavad Giti, publicirano u "Teozofistu" od 1887. Obratimo pažnju na sljedeće: "Čitav Kozmos egzistira u Logosu kao sjeme... U tom sjemenu vječno postoji čitav plan sunčanog sustava. Slika u Logosu se širi i isteže kada se on spoji sa svojim svjetlom i manifestira se u materiji kada svjetlo djeluje na Mulaprakriti."